

kincsek szerepeltek, mint a Szegedi Kis Kalendárium 1936-ból, Madách: Az ember tragédiája, vagy Tamási Áron: Ábel trilógiájának Buday által illusztrált kiadása. Ortutay Bátorligeti mesék kötete, mely egyetlen, ami színes metszetekkel készült.

RÁCZ Mária

EX LIBRIS ÉS KISGRAFIKA KIÁLLÍTÁS ZIRCEN

A zirci Reguly Antal Műemlékkönyvtárban nagyszabású és jelentős kiállítás nyílt meg májusban.

Mint a kiállítási katalógusban Egervölgyi Dezső elmondja, olyan kiállítást mutatunk a tisztelt látogatónak, ahol a hely szeleme hitelesíti a látottakat, biztosítja az érzelmi azonosulás lehetőségét és a szellemi feltöltődést.

*

Zircet, az ország legmagasabban fekvő (400 m) kisvárosát 1182-ben III. Béla király hívására a franciaországi Clairvaux-ból érkező ciszterci szerzetesek alapították, majd a török hódoltság után 1712-től a sziléziai Heirichau ciszterci építettek újjá, európai hírű szellemi és gazdasági kultúrát teremtve a Magas-Bakony háborítatlan erdőségeinek szívében. Ennek az apátságnak egyik épülete az apátsági templom szomszédságában a Műemlék Könyvtár, mely az Országos Széchenyi Könyvtárhoz tartozik és őrzi az 1700-as évektől a ciszterciek által gyűjtött 65.000 kötetes páratlan értékű ősnymtatvány-, könyv- és folyóirat-ritkaságokat. A zirci Wilde család asztalosmesterei által a Bakony fafajtaiból faragott intarziás bútorzat és a terem dongaboltozata maga is műemlék. A kiállítás a könyvtár folyosóján került megrendezésre.

*

A kiállításon többségében *Fery Antal* művészete került bemutatásra.

114 grafikája van kiállítva, köztük a ritkaságnak számító, 1941-ben Czákó Elemér által kiadott Széchenyi emlékkönyv metszetei.

De – mint Egervölgyi írja – nemcsak őrá, hanem *Vertel Józsefre, Kékesi Lászlóra, Torró Vilmosra, Drahos Istvánra, Horváth Endrere, Nagy Árpád Dánielre, Perei Zoltánra* is emlékezhetünk egy-egy művükön keresztül. Lehetőség nyílik arra is, hogy a ma élő és kisgrafikát készítő művészek munkáiba is betekinthessünk egy-egy mű erejéig. A kiállítás sokszínűségét a művészek munkájukon átütő egyénisége biztosítja, teszi izgalmasan változatossá.

A grafika gyűjtőfogalom. Magába foglalja a különböző módon, technikával, a műfajon belül elfogadott alkotások széles skáláját. Az ex libris, mint kisgrafikai alkotás, úgy helyezkedik el a nagy egészben, mint szobrászaton belül az éremművészet. Mindkettő intim alkotás, személynek, személyről szól. Az ex libris könyvjegy, a könyv tulajdonosának címere. Később önálló életet kezdett élni, elszakadt a könyvtől és a kisgrafika egyik „független” ágává vált. Felkészült művészek készítik a megrendelőnek a különböző témájú lapokat. Ha jó a találkozás a művész és a megrendelő között, igazán jó lapok szülehetnek, és két személyiségjegyet hordoznak: az alkotót és akinek készült az alkotás.

Amint a brüsszeli vagy halasi csipke remekmű, úgy a fába, rézbe, linóba metszett grafika is a miniatürizálás remekműve lehet, melynek – ha van mondanivalója – a részleteiben is felfedezhetjük az emberi alkotókészség csodáját. Csak az a művész tud ex librist készíteni, aki tökéletesen birtokában van a rajztudásnak, mert ezeken a miniatür felületeken nem lehet hibázni. Több művész készített bélyegeket, bankjegyeket, és az ott szerzett és tökélyre fejlesztett szakmai tudás hozta meg a magyar papírpénz, bélyeg és ex libris nemzetközi elismertségét. Nem közismert, de Fery Antal is tervezett bélyeget, ami kivitelezésre is került 1941-ben.

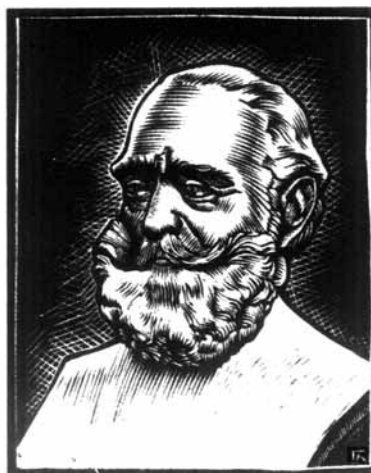
Az ex libris sokszínűségét még a feldolgozott téma mennyisége, sokrétűsége is biztosítja.

Ezért van, hogy az ex librist, a kisgrafika eme művészeti ágát csak az tudja igazán értékelni, aki megfelelő művelődéstörténeti ismerettel rendelkezik. (Magyar múlt, irodalom, könyv, világirodalom, történelem, zene stb. és nem utolsósorban a grafikai sokszorosítás ismerete.)

A bemutatott művészi alkotásokon keresztül szeretnénk megismertetni a grafika ezen ágát – írja Egervölgyi Dezső a katalógus bevezetőjében – és felhívni a figyelmet, hogy a művész készítette, kézbe vehető tenyérnyi alkotást nem pótolja semmilyen új technika által előállított „műlap”.

Ezt bizonyítandó, az OSZK Reguly Antal Műemlékkönyvtár igazgatója, *Németh Gábor* összeállított egy sorozatot a könyvtár könyveiben található ex librisekből. Láthatjuk az első, még Pápan született kézírásos „ex librist”, majd a soron következő remekműveket, és az ilyen bejegyzések igazíthatnak utba, ha a könyv, a könyvtár múltját kutatjuk. Kapcsolatot találunk Pápa városa és Zirc között a múltból, és szép példája a jelennek, hogy a katalógust a pápai Jókai Mór Városi Könyvtár készítette el. Köszönet Németh Gábor úrnak, hogy a bemutatott ex libriseket feldolgozta és bemutatásával magasabb élményt nyújtott a műértő látogatónak.

Fery Antal fametszete, X2

A kiállítás több gyűjtő munkájának eredménye. A kiállítás rendezője, Egervölgyi Dezső megköszöni az önzetlen segítségét *Krajcsi Tibornénak, Rácz Máriának, Hegedűs Ibolyának, dr. Gombos Lászlónak, Gál Csanádnak, Torró Vilmosnénak, dr. Vida Klárának, Palásthy Lajosnak, Albrecht Sándornak, továbbá Ürmös Péter és Takács Dezső grafikusművészeknek, és a kiállítás gondolatát sugalló Kertész Károly nyugalmazott könyvtárigazgatónak, továbbá Kundermann Jenőnek a kölcsönzött anyagot. Ugyancsak köszönetét fejezi ki *dr. Hermann István*nak a pápai Jókai Mór Városi Könyvtár igazgatójának a segítségét és a kiállítás katalógusának elkészítését.*

Németh Gábor könyvtárvezető pedig kifejti, hogy az ex libris gyűjtése a 19. században kezdődött, de igazán a 20. században jött divatba. A gyűjtőszendevély eltávolítja a könyvjegyet eredeti funkciójától, az alkotásra helyezi a hangsúlyt, sőt mára már önálló művészeti ágként szerepel. Az eredeti rendeltetésével ma a könyvtár-, valamint az olvasástörténet foglalkozik. Ezeket a szakmákat sem hagyja hidegen egy-egy ex libris művészi értéke, de a kutatást a tulajdonosok felderítésére összpontosítják. Ezen az úton, kiegészítve a kézzel írt bejegyzésekkel és a fennmaradt könyvjegyzékekkel, sok, mára szétszóródott könyvgyűjtemény teljes vagy részleges rekonstrukciójára nyílik lehetőség. S egy könyvtár összetétele, a könyvek kötése, esetleges jegyzetelési szokások a lapszéleken sokat segíthetnek a tulajdonos pontosabb megismerésében. Fontos, mert nem egy közülük történeti eseményeket, esetleg az adott kor gondolkodását befolyásoló személy volt. A régi ex librisek ugyanakkor a könyv európai elterjedését, vándorlását is illusztrálják.

Zircen sajnos még nincs teljesen felmérve az ex libris állomány – írja *Németh Gábor*. Pedig nagy könyvtárakban az írásos tulajdonosbejegyzés, illetve a könyvbe ragasztott könyvjegy a legfontosabb támpont a gyűjtemény eredettörténetének vizsgálata során. Az eddigi tapasztalatok szerint, amit a feldolgozásra került kötetek is igazolnak, a könyvek igen sok helyről kerültek ide.

Tudunk több ex librisről, köztük igen nevezetésekről, mégis a legbüszkébben a sajátunkra vagyunk, melyet 1795-ben készítettek.

A megnyitót *Dippold Péter*, az OSZK különgyűjteményi és tudományos igazgatója tartotta. Kiemelte, milyen nagy jelentőségű, hogy a Ciszterci Rend tulajdonában, és az Országos Széchényi Könyvtár kezelésében lévő *Reguly Antal* Műemlék-könyvtár megújult könyvtár-folyósóján ismét kiállítás van.

Beszédében ismertette az ex libris lényegét, annak rövid történetét, valamint a kiállítás előzményeit. Megemlíttette, hogy

az anyag először a pápai Jókai Mór Városi Könyvtárban volt kiállítva a közelmúltban. Végül köszönetet mondott mindazon a munkatársak áldozatos és kreatív munkájáért, akik nélkül ez a kiállítás nem jöhetett volna létre.

Palásthy Lajos

KÉPNÉZEGETŐ LÁTOGATÁS A „KÉZMŰIPARIBAN”

A Kézműipari Szakközépiskola és Szakiskola volt a helyszíne a májusi egyesületi találkozónak, amelyen örömmel üdvözölhettük az éppen hazánkba látogató *Leila és Juha Lehtirantát*. *Varga Péter* grafikusművész, művészeti igazgatóhelyettes üdvözölte a szép számban érkezett érdeklődőket, művészeket és gyűjtőtársakat egyaránt. A grafikai műhelyben *Szabadi Zoltán* grafikusművész köszöntötte a vendégeket, és tartott egy ismeretöt az itt folyó munkáról, illetve bemutatta az éppen szakvizsgájukra készülő növendékeket. Bár a műhely már nem volt ismeretlen a látogatók számára, mégis idekíváncozik néhány mondat annak létrejöttéről.

Kondé László grafikus művésztanár és *Varga Péter* művészeti igazgató-helyettes összefogása teremtette meg a grafika oktatásának lehetőségét a Kézműipari szakközépiskolában. Ők kezdték a géppark összeállítását is három rézkarcnyomó prés és a szitanyomás alapkellékeinek beszerzésével. Kezdetben a grafika tantárgyi oktatása kiegészült a betűrajz alapismereteivel.

2002-ben indult az első grafikaszkos osztály, amely már emelt óraszámokban tanulta a tárgyat, kiegészítve az elektrografika alapjaival. Ők az érettségi utáni ötödik évben tehetnek szakvizsgát grafikából. Az érettségi utáni kétéves képzés 2003-tól kezdődött az iskolában, és másik szakos, illetve más középiskolákból érkezetteknek nyújt lehetőséget a grafikus szakvizsgára.

Sajnos *Kondé László* nem érthette meg a grafikai műhely felszereltségének színvonalas felfejlesztését, amely nyertes iskolai pályázatok révén valósulhatott meg. Időközben a műhely szakoktatóinak köre bővült *Olajos György* Munkácsy-díjas és *O. Kiss Zoltán* grafikusművészekkel, valamint e sorok írójával, akik valóban színvonalas teljesítményre ösztönzik diákjaikat. Elég csak az évről évre a *Pataky Művelődési Központban* megrendezett „Mesterek és tanítványok” című kiállítás sikerére hivatkozni.

Visszatérve a mostani látogatásra, igazi „műhelyhangulat” fogadta az érdeklődőket, ennek a legfőbb motiváló tényezője az volt, hogy vésszesen közeledett a vizsgamunka leadási határideje. Mivel a különleges, sőt bravúrosan megoldott projektek általános elismerést arattak, alkotóik megérdemlik az itteni bemutatást, annál is inkább, mivel a reményeink szerint a későbbiekben tanárképző felsőoktatási intézményekben folytatják tanulmányaikat, és bizonyosan a grafika elkötelezett hívei és művelői maradnak a továbbiakban is.

Legnagyobb sikert *Hardy Nikoletta* (*Szabadi Zoltán* növendéke) vizsgamunkája aratta, aki *Vörösmarty Mihály* és *Arany János* műveihez készített nagyon érzékenyen, ugyanakkor kifejezően megmetszett linómetszeteket. Ráadásul, ahogy ezt kész könyvek formájában lapozhattuk át, mindannyiunk őszinte elismerését kiváltotta.

E sorok írójának növendékei közül *boroscímke* terveit mutatta be *Farkas Katalin* és *Nagy Péter*, ezek részben, vagy teljes egészben számítógépes grafikaként készültek. Tanulságos volt